

13354

W9

ՕՐԻՆԱԿ

ՎԵՐԱՔԼՆՆԱԼ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(ՎԵՐՍՏԻՆ ՍՐՈՒՐԵՆԱԼ)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՑ

ՆԵՐԿԱՑԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՏՊԱԳՐԵՆԱԼ

1870

342
4-23

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԲՈՒՄԻՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԲԵՐ.— ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ ԷՖԷՆՏԻ

ԱՏԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

28 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1870

Ի ՂԱԼԱԹԻԱ

[illegible]

අප්‍රේල් 20, 1978

ՏՎԻՌՈՒՆ ԴՊՈՏԱՆՔԻՉ ԴԻՍՍԻԶՄ ՄԱՍԻՆ

0781 JUN20 82

புதுமைப்பிள்ளை

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՅ

Ամենապատիւ Սրբազան Նախագահ,
և երեսփոխան Էֆէնտիններ,

Վերաքննիչ Յանձնախումբը՝ զոր ձեր վստահութեամբը պատուեցիք, բարեբաատիկ կը համարի զինքը որ կրցաւ այսօր իր աշխատութիւնը Ձեզի ներկայացնել, միանգամայն ցաւօք կը խոստովանի թէ այս ամենակարեւոր դործը պէտք եղածէն աւելի ուշացաւ իրաւ, բայց ասոր պատճառները իր կամքէն անկախ պարագաներէ ծագած ըլլալով, կորուսւած Ժամանակին պատասխանատուութեանը մէջ իր բաժնին համար միայն գոնէ Ձեր ներօղակման թիւնը կը խնդրէ։

Սահմանադրութեան վերաքննեալ օրինակը՝ տարի մը կայ որ՝ Ձեզի ներկայացուցած ըլլալէն ետքը, Ձեր յանձնախումբը պարտ կը համարի իրեն՝ Ձեզի այսօր համառօտ և ընդհանուր տեղեկութիւն մը բերել վերաքննութեան մէջ իր բռնած ճամբուն, նկատողութեան առած կետերուն, և հարկաւոր դատած փոփոխութեանցը վրայ։

Բ. Դռնէն զրկված ծրագիրը, և ազգին նախկին սահմանադրութիւններն ուշի ուշով քննելէն ետքը, բարեմասնութիւններ տեսաւ անոնց մէջ և ասոնց հետ փոփոխութեան կարօտ կետեր։ Յանձնախումբը չէր կրնար միայն այս կետերը մեքենապէս նշանակել ու անցնիլ, լիզգին պէտքը այս չէր, այլ իրեն ինչ տեսակ սահմանադրութիւն պէտք էր նէ զանի ունենալ էր, և կը կարծենք որ ազգային ժողովն ալ այսպէս կը հասկնայ վերաքննութիւնը՝ ուստի զայն ընել կարծեց Ձեր յանձնախումբը, և ահաւասիկ ինչպէս։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին գործերի նախարարը՝ իր աշխատութեանց ընթացքին մէջ չ'էր կրնար իրեն ուրիշ յեցակեալ ընտրել եթէ ոչ ընկերական ամենայն դաշանց այն տիեզերական սկզբունքը՝ երասման ու պարբեր, ընդ որ յեցեալ են սահմանադրութեան պատուանդանքը . չ'էր կրնար ուրիշ առաջնորդ բռնել իրեն եթէ ոչ այն ոգին որ ի սկզբանէ մինչեւ յարդ տիրած է ու կը տիրէ մեր ազգային սահմանադրութեանց մէջ, որ երեսփոխանական դրութեան ոգին է, որ հաւասարութիւն կը հաստատուի ամեն ազգայնոց մէջ և օրինաւորութիւն կը պատուիրէ ազգային ամեն տնօրինութեանց մէջ:

Օրինաւորութիւն . ինչ է օրինաւորութիւնը, եթէ ոչ՝ հաւասարապէս տնտիւած ու ազատապէս բացայայտուած կարծիքը բաղմութեան, այսինքն մեծագոյն մասին: Այս կարծիքը կրնայ սխալիլ, սխալականութենէ զերծ չ'է, բայց օրինաւոր է. և բնառւածն ալ օրինաւորութիւն է:

Օրինաւորութեան սկիզբը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդական սկիզբներէն է իրրեւ Յոյն Բողոքոյ Յոյն Ասորոյն: Արդարեւ որ հայրապետ կամ որ եպիսկոպոս Հայ Եկեղեցւոյ՝ քահանայի մը ձեռնադրութեան կը համարձակի առանց ժողովուրդին հաւանութիւնն առնելու ձեռնադրելոյն արժանաւորութեանը վրայ . երբ անորման բառը հնչվի ժողովուրդին մէջէն, հարուստի ըլլայ հնչող բերանը թէ աղքատի, աստիճանաւորի թէ անաստիճանի, իշխանի թէ հովուի, հոգ չ'է, զօրութիւնը նոյն է . իսկոյն արքայնագործ աջը դողդողալով ետ կը քաշվի . իսկ եթէ համարձակի հաւանաւորութեան՝ ընդդէմ վկայութեան ժողովրդեան, ապօրինաւոր համարեալ է նոյն ձեռնադրութիւնը Եկեղեցւոյ առջեւ:

Ահա այսքան զօրութեամբ հաւասարութեան և օրինաւորութեան սկիզբներէն մեր Եկեղեցւոյ մէջ և այսպէս ժողովրդային է մեր եկեղեցական վարչութիւնը և հետեւաբար

եկեղեցականէն կախեալ աշխարհական գործոց ղեկավարութիւնը : Կը մնայ միայն այս սկզբանց գործածութիւնը կանոնի տակ առնուլ, որն որ Սահմանադրութեան գործն է և անոր գլխաւոր նպատակներէն մէկը :

Հոս կ'ըմբռնենք ամենայն եռանդով զոր խնդիրը կ'արժէ, այն ատիժը որ մեզ կը բռնադատէ երկու բառ ըսել մեծագոյն մաս ըսլած ըսկզբունքին և օրինաւորութեան խնդրին վրայ, որով կարելի պիտի ըլլայ բացատրել գոնէ ըստ մեծի մասին թէ ուր է Սահմանադրութեան թերին, թէ ուր թերութիւնն իր մէջ և ուր իրմէ գոյրս բնորոշու է, և վերջապէս թէ ինչո՞ւ օրինաւորութիւնը արդիւնք չ'է տուած մինչեւ ցարդ ազգին մէջ և Սահմանադրական վարչութիւնն անպտուղ մնացած :

Ժողովուրդը ամեն բանի մէջ օրինաւորութիւն կը պոռայ, օրինաւոր ժողովներ ու խորհուրդներ ունեցանք, օրինաւորապէս ընտրեալ պատրիարք ու ազգային պաշտօնեաներ ունեցանք, օրինաւորապէս այսինքն մեծագոյն մասով խնդիրներ լուծեցինք, և դարձեալ հոն ենք ուր էինք առաջ, և հոն են այսօր ազգային գործերը ուր էին նախ քան ըզ Սահմանադրութիւնը :

Ո՞ր սահմանադրական պատրիարք ազգօգուտնոր յիշատակ մը ձգած է, ո՞ր սահմանադրական վարչութիւննոր բարեկարգութիւն մը հաստատած է : Տաս տարի է սահմանադրութիւն ունինք, ազգային ուսումնարան մը չունինք մայրաքաղաքիս մէջ. գոնէ անկէ առաջ այլե՛կ գէշ մէկ հաս մը ունէինք. ազգային պատասպարան մը հիւանդանոց անունով սահմանադրական օրերէն շատ առաջ ունինք, և փառք տալու է թէ որ այսօր առաջինէն գէշ վիճակի մէջ չ'է. դեռ ազգային հանգանակութիւն մը չ'է հաստատուած. սաս տարիէ որ երեսփոխանական ժողով ունինք և դեռ կը աշտանեք դատաւական երեսփոխանաց գալուստը. Սահմանադրութիւնը դատաւաց մէջ դեռ ի գործ չ'է գրված, և չ'ենք իշխեք հարցնել թէ պօլսեցի՞ք արդեօք ինչ շահեցան պետր

տասնամեայ գործածութենէն :

Այո՛, չ'ուրացվիր, շօշափելի են այս չարիքը : Բայց ո՞ր արդեօք պէտք է բնառել այս չարեաց պատճառը, զի ուր գտնենք զանի դարմանն ալ հոն պիտի տեսնենք :

Արդեօք Սահմանադրութեան մէջ է, ո՛չ, և ո՛չ իսկ օրինաւորութեան մէջ . այլ սոյն սկզբնական ծուռ ըմբռնման և գէշ գործածութեանը մէջ է ախտը, և ասոր հետեւանքն է ըստ մեծի մասին սահմանադրական վարչութեան ապարգիւն վիճակը . — Աւելի հեռին չը գնացած, գարձեալ կը կրկնենք, խօսքը հոս անհատից վրայ չ'է, այլ ընդհանուր սկզբունքին վրայ և անոր ծուռ կամ շիտակ ըմբռնված ըլլալուն և անոր գէշ կամ աղէկ գործածութեանը վրայ է, վերջապէս սկզբունքն է գտտածնիս և ո՛չ մարդիկը :

Մեծագոյն մաս . — Այո՛ չ'ուրացվիր, օրինաւորութիւնը ձայնից բազմութեան մէջ է և մեծագոյն մասով կը գոյանայ . չէ թէ՛ վասն զի մարդոց շատը անտալախան է և սխալականք քիչ, (գուցէ ասոր հակառակն եղած ըլլայ), այլ ուղիղն ու ճշմարտոն՝ որ ամեն խնդրի մէջ բնառվածն է, իբրեւ վիճակահանութեան միակ վաստկօղ թիւ՝ այնքան հաւանական է ձեռք բերել որքան աւելի տոմսակ առնվի . 10 տոմսակը անտարակոյս 10 անգամ աւելի պատեհ ունի վաստակելու քան ըզմէկ տոմսակը . ասի բազմաւորութեան կամ մեծագոյն մասի ըսկզբունքին նիւթական կամ թըւագիտական կողմն է . բայց օրինաւորութիւնը ուրիշ յատկութիւն մ'ալ կը պահանջէ, բարոյական այնպիսի պայման մը առանց որոյ ճշմարտութիւն ձեռք բերել յուսալը երազելու պէս է . այս էական պայմանը բազմաւորութեան ձեռնհասութիւնն է :

Զեռնհասութիւն . — Մեծագոյն մասը մարմինն է օրինաւորութեան, իսկ հոգին ձեռնհասութեան մէջ է : Օրինակով մը՝ թէպէտ քիչ մը չափազանց՝ սաստիկ կը զարնէ աչքի այս առաջադրութեան ուղղութիւնը . ակտաբանական խընդիր մը լուծելու համար՝ մէկ բժշկի կարծիքը աւելի ոյժ

ունի քան թէ հարիւրաւոր բժիշկ չեղող անձանց կարծիքը , վասն զի բժիշկը իր մասին մէջ ձեռնհաս է . նոյնպէս և պատկեր մը քննադատելու կամ երկու պատկեր բաղդատելու համար՝ մէկ պատկերհանի կարծիքը աւելի յարգ անի քան թէ գեղարուեստից անհմուտ հարիւրաւոր անձանց դատումը . իսկ 10 պատկերհանաց կամ 10 բժշկաց մէջ 6 ին միաբան կարծիքը անշուշտ աւելի ծանրութիւն ունի քան ըզմիւս 4 ինը , վասն զի տասն ալ ձեռնհաս են և դէմ առ դէմ կրնան կշռովիլ նոյն տեսակ ծանրութեամբ . ուստի նժարին մէկ կողմը որքան բաղմանայ ձեռնհասից թիւը , այնքան կ'աւելնայ ճշմարտութեան հանդիպելու հաւանականութիւնը , մինչդեռ 100 անձեռնհասից մէջ մէկ անգամ իսկ չը կայ հաւանականութիւն : 3 մարդ , 3 ծառ , միշտ տաս կտոր բան է , բայց ո՛չ 10 մարդ կ'ընէ և ո՛չ 10 ծառ : Զուգակշռութեան դրված բաներու մի և նոյն տեսակէ ըլլալը թըրագիտական հարկաւորութիւն է . հոս է մեծագոյն մաս ըսված սկզբունքին իսկական արժէքը : Ուստի ներելի է հետեւցնել թէ մեծագոյն մասի որոշումը միշտ օրինաւոր է թէ և սխալ ըլլայ , բայց մեծագոյն մասը կրնայ ինք օրինաւորապէս կազմեալ չըլլալ երբ ձեռնհասութեան պայմանը չը պարունակէ , և խնդիրը՝ թէպէտ օրինաւորապէս սրոյշեալ , սակայն ճշմարտապէս լուծեալ չըլլալուն համար , իր պտուղը չը տար :

Ահա ասոր համար է որ՝ Ժողովները միշտ կանոն կամ սովորութիւն ունին մասնաւոր և յատուկ խնդիրներու համար՝ որոց լուծումը մասնաւոր հմտութիւն կը պահանջէ , նախ իրենց մասնաւոր դիւաններուն ղրկել կամ յատուկ յանձնախումբի մը ձեռօք յառաջագոյն վիճել ու սերտել տալ և ապա հասուն հանել զանի յատեանը ու Ժողովին որոշմանը յանձնել . ասով ամեն անգամ տեղեկութիւն կրնայ հոտանալ խնդրին այլ և այլ մասանց փրայ , և ձեռնհասից զանազան դատողութիւնները տեսնելով ու բաղդատելով՝ բնական տրամաբանութեամբ կը հասնի վերջապէս ինքն ալ

իր վերջին որոշումը հեղինակել, և խնդիրը ուղիղ լուծվելու հարելիութեան կը համարէ։ Քանզի անկարելի է և չը կայ երբէք այնպիսի ժողով մը որոյ բոլոր անդամք բոլոր խնդրոց մէջ առանց նախագոյն սերտելու, ձեռնհաս հրմտութիւն ունեցած ըլլան։

Ահա այս հարկաւոր կանոնը չ'ունենալուն կամ այս օգտակար սովորութեանը միշտ հետեւած չլլալուն համար է դիւտաւորացէս որ Սահմանադրական վարչութիւնը էդ մը խնդիրներ չ'է կրցած որոշել կամ ուղիղ չ'է լուծած, (խնդրէ՛ և ասոր հետ մէկտեղ որոշած խնդիրներուն համարն ալ չ'է պահանջած դորձադիր մարմիններէն)։ Աստի իր պաշտօնն ալ յամլութիւն դատապարտեալ է։

Ահա ասոր համար է որ Զեր յանձնախումբը Սահմանադրութեան յօդուածոց մէջ ամեն ուր որ պաշտօնակալութիւն կամ վարչական հեղինակութիւն տեսած է, հոն ձեռնհասութեան պայմանը միշտ յիշել ուղած է։

Այս առաջադրութեան ճշմարտութեամբը այնքան թափանցեալ է Զեր յանձնախումբը որ՝ ուղեց աւելի հեռին երթալ և մասնաւորէն ընդհանուրին ելնելով կամ ըստ եւս բուն իսկ օրինաւորութեան աղբիւրը ելնելով՝ այսինքն մասնաւոր ընտրութիւններէն ընդհանուր ընտրութեան, հոն ուղեց խլել փորձել դժտան իր արմատէն, ընտրողութեան սկսելով բնտուել ձեռնհասութեան սրայմանը։

Ընտրելեաց ձեռնհասութեանը վրոյ Սահմանադրութիւնն իր ըսելիքն ըտած է, անկէ աւելին ընտրողաց դատօրութեանը յանձնած է։ Իսկ ընտրողաց ձեռնհասութեան պայմանը ճիշտ կատարեալ և արդարապէս դեռ չ'է որոշված Սահմանադրութեան մէջ, և ուղղիներ եղած են որ այս պայմանը հարստութեան տատիճանէն առնալի, և դրամի կառվի բանը։ Զայս կէտը ահա կը ցանկայ յանձնախումբը յատկապէս աղգային ժողովին լըրջամիտ ուշադրութեանը ենթարկել։

Զեռնհասութեան ընտրողութեան — Ամեն մարդ կը ծնի հաւա-

սարսափէս մի և նոյն իրաւունքներով ու պարտիքներով, բայց ոչ ոք ծնած օրէն կարօղութիւն ունի զանոնք դորձադրելու: Հասակ մը կայ որ կը բերէ բնականապէս զայս կարօղութիւնը, որ ընդհանրապէս բնութենւած է 3 եօթ տարւոյ այսինքն 24 տարեկան հասակը: Այս հասակը ընդունւած է չէ թէ մարդու այս ինչ բարձրութեամբ մարմնապէս աճեցեալ ըլլալուն համար, այլ վասն զի բնաւորութիւն կ'ենթադրէ. և յիրաւի անդամոզնապէս նկատելով՝ մարդկային գործարանաց զարգացումը ընդհանրապէս այս հասակէն կ'ըսկսի կատարելութեան հասնիլ և հետեւաբար անոնց կենսազննական պաշտօնավարութիւնը, և այս կատարելութիւնը կը լրանայ 3 ինն տարւոյ այսինքն 27 տարեկան հասակին յորմէ կ'ըսկսի ընտրելիութեան պայմանը:

Հասակը՝ լոկ նիւթական պայմանն է ձեռնհասութեան ընտրողութեան և անոր կարօղութեան մէկ մասը առաջին մասը միայն կը կազմէ. երկրորդ այսինքն լրացուցիչ մասը՝ մտքի մշակութեան մէջ բնաւելու է այսինքն դաստիարակութեան մէջ: Ահաասիկ անձ մը որ քրէն ձեռքը կը ներկայանայ, այսինքն կ'ուզէ ընտրել այնպիսի անձ մը որ ազգային գործոց խառնովի ու ընկերական խնդրոց մէջ վճիռ տայ: Այս ընտրութեան կարօղ ըլլալու համար՝ միթէ հարկաւոր չէ՞ որ նախ ինքը գիտնայ գոնէ հարեւանցի մը թէ ի՞նչ է ազգը, ի՞նչ են իրաւունք ու պարտիք և ընկերական տոկանութիւն: Զենք ու զէր պահանջել անկէ ընկերարանութեան բարձր խնդիրներու հմտութիւն, բայց քանի որ ինքք թիչ շատ գոնէ ըտտրին ստտիճանի ծանօթութիւն չ'ունի այս բաներուն մէջ, ի՞նչպէս կարօղ է ճանաչել զօնեցողը:

Աստիճան մը կայ մտաւոր մշակութեան սր կը բերէ զայս կարօղութիւնը և է ընդհանրապէս նախնական դաստիարակութիւնը, այս աստիճանը՝ մտաւորական պայմանն է ձեռնհասութեան ընտրողութեան և զանոր կարողութիւնը կը լրացնէ: Կեանքոյս ցրամովը յոյժ լաւօրայի յիշատակս

Քանի որ ընտրողութիւնը՝ ձեռնհասութեան այս երկու
էական պայմաններն ամբողջ չը պարունակէ, ընդհանուր
ընտրութիւնը պակասաւոր համարելի է միշտ և շատ անգամ
քիչ արդիւնք սպասելու է անկէ ։

Ամեն երկրի և ամեն ընկերութեանց մէջ ուր ի գործ
դրված է ընդհանուր ընտրութիւնը, անոր տուած քիչ շատ
բարի արդիւնքը՝ հոն դատարարակութեան աւելի կամ պա-
կաս ծաւալմանը հետ բաղդատելի է ։

Ձեռնհասութեան այս երկու պայմանները՝ որով հոգի
կ'ըստանայ օրինաւորութեան մարմինը, ընդհանուր ընտրու-
թեան կենսատու պայմաններն են, և ասոնցմէ դուրս կամ
մանաւանդ ասոնց դէմ պահանջված պայմանները հարուած
են մահաբեր՝ ()րինաւորութեան սկզբունքին, և մեղանք
ընդդէմ արդարութեան ։

Ձեր յանձնախումբին բուն բաղձանքն եղաւ ընդհանուր
ընտրութեան պայման դնել նախնական դատարարակութիւ-
նը, բայց չը համարձակեցաւ, վախնալով թէ՛ այս նորոգու-
թիւնը զանազան անտեղութեանց ու դժուարութեանց ծը-
նունդ տայ, միայն միտքերը ապագային մէջ այս կողմը ձգկ-
տեցնելու համար, այս խորհուրդին սերմը միայն ձգել ու
զեց սահմանադրութեան մէջ որ իր ժամանակին գոնէ կա-
րենայ բողբոջիլ ու բարդաւածիլ, եթէ այսու ամենայնիւ
()զգային ժողովին իմաստութիւնը այսօրվընէ յարմար չը
դատէ զանի ընդունիլ ։

Ուստի կ'ըրէ՛ք ի՛նչ գիտնալը միայն պայման դրաւ առ-
այժմ ու անցաւ ։ Ասով՝ գոնէ ընդհանուր ընտրութեան մէջ
երբեմն պատճառած անտեղութեան մը առջեւն առած կ'ըլ-
լայ, այն է՝ ուրիշի գրել տալով չուղված անուն մը գրած
ըլլալու խաբէութիւնը ։ Եւ յերաւի լոկ գիր ճանչել ու գիր
գծել գիտնալու լերկ պայմանը ասկէ զատ օգուտ մը չունի ։

Բայց ո՞վ չը դիտէր այս խորհուրդին խորը՝ օրէնսդրին
վերջին գիտաւորութիւնը՝ թէ ուր կուզէ հասնիլ, և ո՞վ կը
տարակուսի թէ կարդալ գրել գիտնալը արդեամբ իսկ և

սո մատիան, տնտեսական, երմատական խորհրդոց համարա-
տուութիւնները, երբ համարատուութիւն կամ գոնէ առա-
ջարկութիւն մը բերաւ կրօնական ժողովը, ինչ որ թեց
ապա տարիէ ի վեր, այնքան պարտաւորութիւններ գրած
է անոր վրայ սահմանադրութիւնը :

Իրան պատասխանատուութեան տակ են Սեդիկ առջեւ
այս պաշտօնակալութիւնները, մաս մ'ալ այս պատասխա-
նատուութենէն և ասի խոստովանիւնք գոնէ զղջմամբ՝ ե-
րեօթիոանաց ժողովին վրայ կը ծանրանայ, ինք ալ համար
հարցած չ'ունի : Երբ տեսնէ ծառան թէ տէրն անհոգ է
հաշիւ բընաւելու, ինչ աստիճան ինքամ կը տանի իր ծա-
ռայութեանը մէջ :

Սահմանադրութեան արատ գնօղները՝ պէտք էր երկու
աչք բանային, մէկը նախ իրենց վրայ, յետոյ Սահմանա-
դրութեան վրայ միւսը :

Վերաքննիչ յանձնախումբը իրեն յանձնաժողով պաշտօնին
ողւոյն թերի չը պատասխանէր, նախանձով, բընաւեց
սահմանադրութեան մէջ այս ակտիւ տեղը և տեսաւ որ
սահմանադրութեան իր մէջը չ'է այլ զանի գործադրողաց
քով է, ուստի տեղը միայն ձեղի ցուցնել իրեն պարտք
կը համարի և հերիք, զի գեղն ալ հոն է :

Սյս ընդհանուր տեղեկութիւններէն ետքը անցնիւք
մասնաւորաց, Սահմանադրութեան քանի մը գլխաւոր կէ-
տերուն և գլխոց որոց տեղեկագրութիւնը կարճառօտիւ
պիտի ըլլայ :

ՄԱՍՆԱԽՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆԷՐ

1. Սյն գլխին մէջ գլխաւոր կէ-
տը երեւոյթաւնաց ընտրութեան կերպն էր և զանի նախ
ջանաց բարեկարգել ձեռք յանձնախումբը :

Այս մասին մէջ անհամաձայնութիւն մը կար նախկին սահմանադրութեանց մէջ, սա է. Պօլսի երեսփոխանք ուղղակի Պօլսեցւոց կողմէն ընդհանուր քուէարկութեամբ կ'ընարրվէին, իսկ գաւառականք՝ փոխանակ նոյնպէս գաւառացւոց ուղղակի քուէարկութեամբն ընտրվելու, անուղղակի կերպով այսինքն գաւառական ժողովոց ձեռքով կ'ընտրվէին: Այս անհամաձայնութիւնը՝ աչքի զարկած օրէն անմիջապէս բառնալ պէտք էր, չէր կրնար ըլլալ օրէնք մը Պօլսեցւոց և այլ օրէնք գաւառացւոց համար. կամ պէտք էր ըսել գաւառացւոց՝ դուք ալ Պօլսեցւոց պէս ընդհանուր քուէարկութեամբ ուղղակի ընտրեցէք ձեր երեսփոխանները, կամ Պօլսեցւոց օրէնքը փոխել:

Առջի պարագային մէջ շատ մը դժուարութիւններ կը ծագին անյաղթելի, թողունք մէկդի այս դժուարութիւնները, դանք իրաւունքի մասին. եթէ իրաւունք ունի անհատ մը գաւառացի թէ Պօլսեցի, անմիջապէս ինք ընտրելու իր ազգային երեսփոխանը, ինչո՞ւ իրաւունք չունենայ ազգին Պատրիարքն ալ ուղղակի ինք ընտրելու, ազգային Սահմանադրութիւնն ալ ուղղակի ինք վճռելու, ազգային հանգանակութիւնն ալ ինք քուէարկելու, ազգին ամեն պաշտօնաւորներն ալ իւր քուէովը ցուցնելու, և մինչեւ ո՞ր կարելի է իրաւապէս դադարեցնել այս իրաւունքը չենք կրնար դուշակել: Ասոնք իրաւ իր իրաւունքն են, դործին տէրն է, ամեն բանի մէջ ձայն ունի՝ անժխտելի է. բայց ժխտելի մտք սա հարցման մէջ է թէ՞ արդեօք այս ձայնը ուղղակի այսինքն առանց միջնորդի պիտի հանէ ամեն տեղ և ամեն դործի մէջ, թէ միջնորդապէս: Երբ անհատը առանց միջնորդի ամեն դործի մէջ ձայն հանել ըսկըսի, անկարգութեան ու անիշխանութեան յառաջաբանն է, օրինաւոր հաստատութեանց կործանում կը դուշակվի:

Անհատները՝ անժողովելի բաղմութեամբ մեծաթիւ ըլլալնուն համար է որ՝ անոնց պատգամաւորութեամբ խօսելու հարկաւորութիւնը՝ ընկերական բարեկարգութեանց

հիմնական և անտեսօրինելի պայմանն եղած է. և հոս է իսկապէս երեսփոխանական դրութեան հոթիւնը. Ուստի Սահմանադրութիւնը ամեն մէկ անհատէ չը պահանջեր ազգային երեսփոխանը, այլ ազգէն կը պահանջէ ուր որ ազգը խումբ խումբ պաշտօնապէս ներկայացեալ է. Ուր է ազգը Պօլսի մէջ. — Ամեն տեղ թաղերու մէջ է, և թաղին անհատները պաշտօնապէս կը ներկայանան թաղական ժողովով. թաղին հետ գործ ունեցողը՝ թաղին ամեն անհատներուն հետ չը կրնայ խօսիլ, հարկաւ թաղը ներկայացնող մարմնոյն հետ պիտի խօսի. նմանապէս թաղին անհատները իրենց ժողովին բերնովը պիտի խօսին զազգը ներկայացնող մարմնոյն հետ: Ուր է ազգը դաւառներու մէջ. — Հոն ալ դարձեալ թաղերու մէջ է, բայց դաւառաց թաղերն ալ դարձեալ հոն դաւառական ժողովներու մէջ պաշտօնապէս ներկայացեալ են: Ուստի Սահմանադրութիւնը նախ այս ժողովները կը կազմէ ամեն տեղ անհատին քրէտովը, և յետոյ՝ Պօլսի մէջ թաղական ժողովներէն և դաւառաց մէջ դաւառական ժողովներէն կը խնդրէ ազգային երեսփոխանները: Անհատը՝ որ միշտ թաղի մը մէջ բնակեալ է ուր որ ըլլայ, թաղական դործոց մէջ ուղղակի ձայն ունի: Այն եկեղեցւոյն մէջ ուր ինք կ'աղօթէ, այն դպրոցին մէջ ուր յատկապէս իր դասկները կը կրթվին, այն թաղին մէջ ուր ամեն կերպով ինք միայն է հանգանակող, ուղղակի է իրաւունքը, և եթէ ընդհանուր ընտրութեան անժելատելի իրաւունք մը կայ անհատին համար, անի թաղական ընտրութեանց մէջ է և անով կը ներկայանայ անմիջնորդապէս թաղական ժողովին մէջ, և հոն է իր ուղղակի երեսփոխանը, իր անմիջնորդական պատգամաւորը, ընդհանուր ժողովին մէջիները պաշտօնապէս ազգային երեսփոխաններ են, որոնք ալ անհատ չեն ներկայացներ այլ ուղղակի պաշտօնական ժողովներ և հետեւաբար անհատներ, զի այն ժողովներն ալ անհատներէ ընտրեալ են:

Այս կերպով՝ ազգային երեսփոխանք աւելի զտեալ կը

համարվին, զիրենք ընտրողներն ալ ընտրեալ են, և իրենք՝
ընտրելի²⁷ ընտրեալն են :

Ձեր յանձնախումբը այս մասին երկար քննութիւն չեն
լէն ետքը՝ կը կարծէ որ չի սխալիր հաստատելով թէ հա-
ամենեւին անհատին իրաւունքը վերաւորեալ չ'է և իրա-
ւունք ու պարտիք վայելչապէս իրար գրկած են. ուստի
խնդիրը պարզ և գործածութիւնը նոյնպէս պարզ տեսնե-
լով՝ և ազգին աւելի օգտակար ու արդիւնաւոր, որովհե-
տեւ ընտրողաց ձեռնհասութեան աւելի բարոյական երաշ-
խաւորութիւն կայ, կը յուսայ որ ժողովին հաւանութիւնը
կ'ըստանայ այս մասին :

Յ. — Երկրորդ փոփոխութիւն մը երեսփոխանաց 140 թի-
ւին վրայ է, զոր Դրան Յանձնախումբը 70 ի իջուցած է :
Առջինը շատ է և ետքինը չափազանց քիչ : Յերաւի թիւը
իրաւունքի մը վրայ հիմնեալ չ'է, կամային է. ընտրողաց թի-
ւին համեմատ կրնայ հաղարէն մինչեւ մէկ միլիօնի վրայ մէկ
երեսփոխան առնվիլ. և ըստ որում՝ կամային է, ինչ հարկ
որոշել թէ մեզի համար քանի հաղարին մէկ երեսփոխան
առնուլ պէտք է : Սակայն վերաքննիչ յանձնախումբը կը
կարծէ որ՝ այս պատկառելի ժողովը ըստ պրժանայն և ըստ
բաւականին բովանդակ Ազգը ներկայացնելու համար, չի
կրնայ 100 էն պակաս անդամով բաղկանալ. և մեր ազգա-
յին ժողովներու մէջ եկեղեցականաց ու աշխարհականաց
ճիշտ և արդար համեմատութիւնը՝ էն շատ Յին մէկ և էն
քիչ Սին մէկ պէտք է որ ըլլայ. ասկէ եւել կամ պակասը
չափադանցութիւն կ'ըլլայ իրարու վրայ : Ուստի երեսփոխա-
նաց թիւը կամ 100 պիտի ըլլար՝ 20 եկեղեցական և 80 աշ-
խարհականով, կամ 120՝ 20 եկեղեցական և 100 աշխարհա-
կանով :¹⁾ Առաջինը բաւական կը կարծէ յանձնախումբը :

(1) 100 թիւն ալ երեսփոխանաց դասակարգութիւնը չ'էր կր-
նար աւել. ասոնք միշտ Յ դասի բաժանեալ կը մնային՝ եկեղեցական
դասը 20 աւոր, եւ աշխարհական 4 դասերը 25 ական. քանզի

Ժողովին քանի մը տարւոյ վերջը բողոքովին լուծումը մերժեց ձեր յանձնախումբը, զանազան անտեղութիւններ նախատեսելով այն կերպին մէջ, և 2 տարին անգամ մը մէկ հինգերորդով մասնակի վերանորոգումը նախապատիւ համարեց ամեն որ և է կերպի։ Այս կերպով՝ ազգը ոչ մէկ առեւն առանց ընդհանուր ժողովի կրնայ մնալ։

Այս գլխէն դուրս չ'ելած՝ 43 յօդուածին վերջին պարբերութիւնը ձեր դիտողութեանը յատկապէս ենթարկել կը ցանկայ յանձնախումբը։ — Բ. Դռնէն շրջապատին մէջ ըսված է թէ՛ ժողովին ամեն առաջին բացմանը համար Բ. Դռնէն հրաման առնվի ու յետոյ բացվի։

Ձեր յանձնախումբը կը կարծէ թէ զայս յօդուածը այս կերպով ազգը չ'էր կրնար ընդունիլ առանց ցաւ կրելու իր հաւատարիմ հպատակութեան զգացմանցը մէջ։ Ասի Դրան կողմէն անվստահութիւն կրնայ ենթադրել ազգային ժողովին ու ազգին պատրիարքին վրայ, որոնք իր վստահութեամբն ու հաւանութեամբը կարգեալ են. և չ'ը կրնայ խորհվիլ որ ասոնք Տէրութեան անհաճոյ ընթացքի մը մէջ դառնան. ընդհակառակը՝ ազգային ժողովոց գումարումները միշտ շնորհապարտ զգացումներով են այն տէրութեան համար որոյ շնորհիւր Ազգը կը վայելէ իր սահմանադրական վարչութիւնը և որում ամեն առիթներու մէջ իր երախտապարտութեան հաւատովքը հռչակելու զանցառութիւն չ'է ըրած. և մանաւանդ նկատելով՝ թէ ժողովին նիստերուն հրապարակային ըլլալը ինքնին ըստ ամենայնի բաւական երաշխստութիւն է կա-

որ եւ ըլլայ աշխարհականաց թիւը՝ միշտ երկու հաւատար բաժին ընելու է, կէսը Պօլսի եւ կէսը գաւառաց տալով, եւ իւրաքանչիւր կէսը հաւատարապէս երկուքի բաժանելի ըստ բնական բաժանման թաղինց ու գաւառաց (տե՛ս 41 յօդ. Սահմ)։ — Այն ատեն՝ գաւառական ժողովներն ալ սոյն համեմատութեան հետեւիլ կը պարտէին 60 անգամով՝ որոյ 40ը եկեղեցական եւ 30ը աշխարհական, եւ նոյն դասակարգութեամբ։

աւարութեան, Ազգը երբէք չը կրնար ընդունիլ իր վրայ
այդպիսի կասկած: Իսկ ազգային վարչութիւնը քաղաքա-
վարական փափուկ պարտ մ'ունի կատարելու, այն է՝ Բ.
Դրան ծանօթութիւն միայն տալ ժողովին բացումն ու պատ-
ճառն խմայնելով: Եւ այնուհետեւ ժողովը համարձակապէս
կրնայ բացվիլ առանց հրաման սպասելու: Աւստի այդ պար-
բերութիւնն ալ սոյն խնայողին համեմատ սրբազրկւեցաւ:

Յ. — Յանձնախումբը՝ չէ թէ նոր բան մ'ըրած ըլլալու
համար, այլ պաշտօնին մէջ ալ չիօթութեան տեղի չը ձգե-
լու համար՝ Ժողովը և Խորհուրդը բառերուն նշանակութիւնը ճշ-
տեց, և առաջուց կրօնական և ֆաղաքական ժողով կոչ-
վածները Խորհուրդը անուանեց: Նկատելով թէ ժողովը ըսվածը
միշտ համարառու, դատող, վճռող, հրամայող մարմին մըն
է՝ առանց մատակարար ու գործադիր ըլլալու. մինչդեռ
խորհուրդը ըսվածը՝ ապոնց հետ մէկտեղ և գլխաւորապէս
մատակարար ու գործադիր է: Ժողովները իրենց ընտրած
խորհուրդներուն համարառու, և խորհուրդները ղերենք
ընտրող ժողովներուն համարառու:

Զ. — Խորհուրդները յատուկ մասնախորհուրդներու բաժ-
նեց ըստ յատուկ բաժանման իրենց պաշտօնին մասանց, ո-
րոց ամեն մէկ ճիւղը յատուկ ձեռնհասութիւն կը պահան-
ջէր: Այս բաժանումն ու կազմութիւնը պարզ ու օրաշ կը
աւելին խորհրդոց վերաբերեալ յօդուածոյ մէջ:

Շ. — Պատրիարքի վերաբերեալ Յ. յօդուածին առաջին
պարբերութեան մէջ, ուր ըսված էր՝ «Պատրիարքը (սման-
ցի հայոց պաշտօնական հոգեւոր պետն է՝ աւելցուցինք՝
«իրերեւ ներկայացուցիչ լիութնական ամենայն հայոց՝ բա-
ռերը: Առանց այս սրբազրկութեան բանը սխալ ուստի և
խօսքը թերի, վասն զի Պատրիարքը՝ (սմանցի հայոց) յա-
վիտիւնը՝ Ռուսացի հայոց երեսփոխան Սարգիս Բ. Սի-
րիկեցի հայոց, և առաջնորդները՝ զաւստացուց հոգեւոր
պետը չ'են: Ազգը շատ մը հոգեւոր գլխներ չ'ունի. այլ
ամենայն հայոց միակ հոգեւոր պետը Արարատեան մայր ա-

Թողոյ գահակալն է . եթէ Պատրիարքը Յամանցի հայոց պետ կը նկատուի՝ փոխանորդաբար կաթողիկոսին է , եթէ առաջնորդները գաւառացւոց հոգեւոր պետն են՝ փոխա- նորդաբար պատրիարքին են , որ կաթողիկոսին ներկայա- ցուցիչը կը համարուի կայսերական հոգին վրայ . ուստի կա- թողիկոսն է դարձեալ բոլոր ազգին և ամեն տեղի հայոց միակ հոգեւոր պետը , և պատրիարքները զանի հոգեւորա- պէս կը ներկայացնեն իրենց գտնված տեղերը : Ուստի եթէ այս սրբագրութիւնը չ'ըլլայ , օսմանցի հայերը մայր աթո- ռին հոգեւոր պետութիւնը ժխտած կը թուին :

Ե. — Նմանապէս 4^ր յօդուածին երկրորդ պարբերու- թեան ետքը՝ սա պարբերութիւնը աւելցնել յարմար դա- տեցինք : « Սուրբանը կայսերական հրովարտակով կը հա- տատէ Պատրիարքին ընտրութիւնը , և կաթողիկոսն իր ա- ռաքեւական օրհնարքեր կոնդակով զանի կը նուիրա- գործէ » :

Ասի դարձեալ փափուկ քաղաքավարութեան սխալ մըն է ազգային վարչութեան կողմէն առ Սրբազան կաթո- ղիկոսը . երբ վարչութիւնը ազգին նոր պատրիարք մը հա- տատէ , վայելուչ է որ ամենայն հայոց կաթողիկոսին ծանօ- թութիւն տայ և անոր օրհնութիւնը խնդրէ . ասի քաղա- քականապէս վաւերացում ըսել չ'է ամենեւին նորընտիր պատրիարքին ընտրութեան , այլ հոգեւոր հաճոյացում մը որ անհրաժեշտ պայման չ'ենթադրեր : Ազգը կ'ընտրէ , աշ- խարհական պետը կը հաստատէ , հոգեւոր պետը կ'օրհնէ . ինչ աւելի բնական քան զայս : Այս քաղաքավար սովո- րութիւնը առաջուց կար , ~~Պատրիարքարանը ինչո՞ք կուտար միշտ կաթողիկոսին և կաթողիկոսը օրհնութեան կոնդակովը գրկէր , բայց որ եւ է քաղաքական նկատումներով գուցէ խա- փանկեր է այս սովորութիւնը ինչո՞ք այսօր պատճառ մը չը կայ այս ըստ ամենայնի անվնաս և հոգեւոր ու բարեկամական յա- րաբերութիւնը կտրելու մայր Ս. Թողին ու Պատրիարքարա- նին մէջ :~~ կը տեսնենք որ Սահմանադրութիւնը տեղ տեղ

հոգեւոր խնդրոց համար մայր Աթոռին ձեռնհասութեանը
կը դիմէ : գործոց յարաբերութիւնը կարված չ'ըլլալէն ետ-
քը՝ քաղաքաւարական յարաբերութիւնը պարտ կը մնայ
վարչութեան : Եւ այս ձեւով ալ ետքի օրերս կաթողիկոսին
յայտնել ուզած պահանջմանց կարելի հատուցումը ազգը
ըրած կը սեպիլի :

Ծ. Թաղական մատակարարութիւն . . . Այս մատակարարութիւնը
մինչեւ այսօր անճոռնի վիճակի մը մէջ է . մատակարար
խորհուրդ մը կայ , համարառու չ'ունի . կեդրոնական խոր-
հուրդները անկէ համար պահանջելու իրաւունք չ'ունին ,
ընտրողն իրենք չ'են , թաղին ծախքը վճարողն իրենք չ'են :
Այս իրաւունքը թաղեցւոյն է որոնք ընտրող ու հանգա-
նակող են , բայց թաղեցիք առանձին առանձին անհատներ
են , կերպարանաւ ալ և պաշտօնապէս ներկայացեալ մարմին
մը չ'են , ուստի մէր տեսնված և ի՞նչպէս կարելի է որ
հարիւրաւոր կամ հազարաւոր անհատներ մէկտեղ գալով
կանոնաւոր և օրինաւոր հաշիւ առնեն :

Ձեր յանձնախումբը տեսաւ որ ասի ամենամեծ թերու-
թիւն մըն էր , թաղական մատակարարութիւնը ձեռք մըն
էր որ կը գործէր առանց դիւիի , վերջապէս հրէշ մը անգը-
լուի : Ուստի փութաց այն գլուխը անգը բերել , ու հաս-
տատեց թաղական ժողովները՝ ընտրող և համարառու թա-
ղական մատակարարութեանց , և վերջապէս ըստ ամենայնի
թաղը ներկայացնող մարմին մը որում կ'ընկնի նաև ամենայն
իրաւամբ թաղէն ուզված ազգային երեսփոխանաց ընտրու-
թիւնը , վասնզի պաշտօնապէս թաղը կը ներկայացնէ , և
թաղին ընդհանուր գործոց հոգը՝ թաղեցւոց կողմէն իրեն
յանձնեալ իրաւունքն է :

Տ. Ազգային հանգանակութիւն . . . — Ազգային այս մեծ խնդիրը
բաւական և շատուց ի վեր ծեծված է ընդհանուր ժողո-
վին առջեւ , բայց միշտ ապարդիւն ելած է իր պայքար-
ներէն :

Ձեր յանձնախումբը՝ այս խնդրին օրէնսդրական մասը հան-

դերձ իր ընդհանուր սկզբունքովը ամփոփ ու համառօտ բովանդակելով, և սրտի մասք քննել ու խնդրին թերն ու դէմը ամենայն զգուշութեամբ կշռադատելէն ետքը, վերջապէս համոզված է՝ թէ ազգին արդի վիճակին յարմար առայժմ՝ ասկէ արդար և ասկէ դիւրին միջոց չը կայ և չ'է գտած : Դրան յանձնախումբը իսկ համոզված կ'երեւայ թէ ստորագրութեան միջոցէն աւելի բանաւոր միջոց չը կայ առ այժմ հանգանակութեան :

Ուստի ձեր յանձնախումբը յատկապէս կ'առաջարկէ որ այս խնդրին համար վիճաբանութեան կորուսված ժամանակները բաւական համարվելով՝ առայժմ այս միջոցով ձեռնարկութիւն ըլլայ գործին և մէյ մը գոնէ հաստատված ըլլայ օրինաւոր հանգանակութիւնը : ետքերը փորձը կրնայ ցուցնել թէ ինչ և ո՛ր վոփոխելի կետեր կան :

— Գլխաւոր փոփոխութիւն մը ատենական օրինաց մէջ՝ առանց մեծադոյն մասի սպասելու ատեն բանալու խընդիրն է : Այս կէտը դժբաղդապէս շատ մը թանկազին փորձերով իմացուց մեզի թէ ինչ անտեղութիւններ կան մեծադոյն մասի ըսպասելու մէջ :

Ձեր յանձնախումբը համոզված է՝ թէ այս խնդիրն ալ առանց բնաւ իրաւունքը վիրաւորելու, իր արժանի բարեձեւութիւնը գտած է ԳՅ յօդուածին և անոր ծանօթութեանը մէջ :

ՔՊ. — Դաւառական վարչութեան գլխին մէջ ըսելիք չը կայ . ասի կեդրոնական վարչութեան վրայ ձեւեալ է և ըստ այն կը վարվի ամենեւին՝ միայն թէ անդամոց թիւը՝ որ միշտ և մինչեւ հիմայ անորոշ էր մնացած, որոշել հարկաւոր դատեց յանձնախումբը, և ընդհանուր ժողովին համեմատութեամբ որն որ 100 անդամ ունի, 30՝ դաւառական ժողովոց յարմար համարեց, և 25՝ թեմական և թաղական ժողովոց :

ՎԵՐՋՍԻՍՆ

Փոփոխելու արժան ղատած գլխաւոր կետերուն վրայ
այս մասնաւոր ու համառօտ տեղեկութիւնը տալէն ետքը՝
Միւս Դանձնախումբը իր աշխատութիւնն աւարտած համա-
րելով, սա հետեւեալ երկու գլխաւոր առաջարկութիւննե-
րով կը կնքէ իր տեղեկագիրը ։

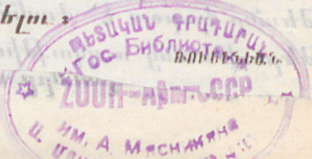
1^ա ՍՈՍՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ • — Նախ՝ կ'առաջարկէ որ թաղական մատակարարութեան գլուխը՝ իբր ըստիպօղական ինդիւր աւանդէն առաջ ընդունի ինդհանուր ժողովը և հիմակվընէ արտօնութիւն ապա վարչութեան որ թաղական ժողովը բուն կազմութեան հրահանգը զրկէ թաղական խորհրդոյ • նկատելով՝ թէ այս թերութիւնը տեսնլած ժամէն աններելի է բաց թողոյ, վասն զի ասի ազգային ամեն գործօղութեանց հիմն ու աղբիւրն է • նկատելով դարձեալ թէ թաղական մատակարարութեան պարագաները ամենեւին Բ. Դրան ուշագրութիւնը չ'են կրնար գրաւել • ասի բուն իսկ ազգին ներքին և գրեթէ ընտանեկան պարզ մէկ գործն է, իրեւ Եկեղեցւոյ մէջ ըլլալիք գործօղութիւն մը, եկեղեցւոյ և դպրոցի վերաբերեալ սոսկ մատակարարութիւն մը • Ինչ կերպով ալ ըլլոյ՝ կառավարութեան հոգ չ'է :

Իրկրորդ՝ այն առաջին առաջարկութեան կը կցէ նաեւ իրրեւ իրկրորդ կամ լրական մաս՝ հանգանակութեան գլուխը, և կ'առաջարկէ որ այս երկու գլուխները՝ իրրեւ իրարու շաւրունակութիւն, իրարմէ չը զատելով, ըստիպողական խնդրոց առաջին կարգը դասէ ու վճռէ Լեդհանուր ժողովը՝ նկատելով նաեւ թէ հանգանակութիւնն ալ թաղական մատակարարութեան պէս Բ. Դրան հետ յարաբերութիւն չ'ունի նոյնպէս թաղական ներքին գործօղութիւն մըն է և նոյն մատակարարութեան մէկ մասը՝ նկատելով դարձեալ թէ Ողջը անյապաղելի պիտոյքներ ունի ասով լցնելու, օրինաւոր հանգանակութեան մը առաջին անգամ հաստատութեանը կարօտ է՝ ժամանակին ու փորձին յանձնելով անոր թերութեանց ուղղութիւնը, մանաւանդ խնդիր մը որ յա-

«խոեան կրնայ առդին անդին քաշկուտիլ, և որ ոչ մէկ ընկերութեան մէջ կրցած է դեռ այսօր հասնիլ ամենակատար դրութեան մը»:

2^ր Եւ վերջին ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ. — ^{Վերաբերելով} Ջեր յանձնախումբը կ'առաջարկէ՝ որ Աղգային Ժողովը իր իմաստուն դիտողութիւններովը անոր թերութիւնները լցնելով, օր մը առաջ և ամբողջապէս ընդունի զայս վերաքննութիւնը. նկատելով որ՝ նախնի սահմանադրութեանց հետ բաղդատելով, 10 տարւոյ մէջ քիչ յառաջագիւնութիւն չ'է բրած այս նորը թէ գաղափարներու մասին և թէ գործադրական մասին. ուր ամեն իրաւունք ու պարտիք ըստ կարի տեղերնին գտած ըլլալով՝ համաձայն ներդաշնակութեան մէջ կը թըւին. ուր սահմանադրական վարչութեան կազմաւորութիւնը բաւական դոհացուցիչ կերպարան մ'առած կ'երեւայ:

Ջեր յանձնախումբը չ'է երբէք մտքէն անցուցած թէ այս վերաքննութիւնը թերութիւններ չ'ունի, հեռի իրմէ այդ յառակնութիւնը, ընդհակառակը՝ համոզված է որ դեռ շատ բարեձեւութիւններ ու գործադրական դիւրին միջոցներ կան ու պիտի յառաջ գան, և մենէ ետքը եկողները մեր շատ թերութիւնները պիտի լցնեն. և վերաքննութեանէ ի վերաքննութիւն անցնելով՝ ժամանակին ու գաղափարաց յեղաշրջութեանը հետ պիտի կատարեւադործի և վերջապէս պիտի կարենայ օր մը այս սահմանադրութիւնը՝ ազգային ղեղձմանց բարձիշ, և բարեկարգութեանց միջնորդն ըլլալ, աղգային բարոյական ու մտաւորական յառաջագիւնութեանց ցանկալի առաջնորդն ու ազգին սիրելի օրէնդ իրբը հանդիսանալ: Ա՛յ, է Աղգին և ամենուս ակնկալութիւնը, և զայս ակնկալութիւնը Աղգն իր երեսփոխան Ժողովին վրայ դրած է, և անոր պիտի պարտի այս շնորհը: Այո, ջեզին, երեսփոխան Լ.Ֆէնտիներ, որ այնքան երկամբ ծնաք կահմանադրութիւնը ու զանի այնքան խնամով շրջապատեցիք, և միանգամայն կայսերական կառավարութեան որ շնորհ բրաւ անոր կեանք պարգեւեւելու:

13354

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0046574

12

Հայրապետ Բրաւն-Յոսեփ